

Uluslararası Akademik Yönetim Bilimleri Dergisi

Uluslararası Akademik Yönetim Bilimleri Dergisi (<http://dergipark.gov.tr/yonbil>)
2023, Cilt 8, Sayı 13

BAŞKASINA AİT BİR MEME: BİR OLGU SUNUMU SOMEONE ELSE'S BREASTS: A CASE REPORT

Bahar AKOĞLU¹

Merve ÇILTAŞ²

Özet

Bu makalede, histerik kişilikteki bir olgudan tanınal görüşmede elde edilen bilgilerin, psikodinamik bir çerçeve içinde formüle edilmesi amaçlanmıştır. Histerik kişilik, sürekli tatmin ve onay arayışı içinde olan, duygularını aşırı şekilde göstererek dramatize eden, duygusal hallerinde hızlı geçişler olan, uygunsuz şekilde kışkırtıcı davranışlar gösteren, teşhirci, ilgi odağı olmaya yoğun ihtiyaç duyan, hayal kırıklıklarına karşı düşük toleransı olan bir kişilik yapılanmasıdır. Çalışmada psikodinamik yaklaşımla, olgunun dinamik etkileşimleri incelemekte, önemli açmazları, çatışmaları, nesne ilişkilerinin yetişkinlik yaşamındaki etkileri sunulmaktadır. Psikodinamik değerlendirme, histerik olguların ilk bakışta immatür gibi duran davranışlarını daha sistematik olarak kavramamıza olanak sağlamaktadır. Burada ele alınan konular, histerik yapılanmanın gelişmesinde nesne ilişkilerinin, karşılanmamış oral ihtiyaçların ödipal dinamikleri nasıl ve ne yönde güçlendirdiğini anlamaya olanak sağlayan psikodinamik anlayışa yönelik önemli bir kaynak niteliğindedir. Bu bağlamda, yalnızca belirtileri ve belirtilere müdahaleyi değerlendirmek yerine psikodinamik yaklaşım bu olgunun temel dinamiklerini iyi anlamamıza ve nesne ilişkileri perspektifinden daha derinlemesine analiz edebilmemize olanak sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: histeri, nesne ilişkileri, ayrılık anksiyetesi.

Abstract

In this article, it was purposed to formulate information obtained in the diagnostic interview from a phenomenon with a hysterical personality in a psychodynamic framework. The hysterical personality is a personality structure that is always in search of satisfaction and approval, dramatizes own emotions excessively, has rapid changes in emotional states, shows inappropriate inciting behaviors, is exhibitionist, is in intensively need of being the center of attention, and has a low tolerance for disappointments. The study analyzes psychodynamic transactions of the phenomenon with a psychodynamic approach and presents important dilemmas, conflicts, and object relations in adult life. The psychodynamic assessment allows us to apprehend behaviors that seem immature at first glance in hysterical cases more systematically. The issues discussed here are important resources for the dynamic approach and comprehending how and in what way object relations and unmet oral needs strengthen oedipal dynamics in the development of hysterical structuring. In this context, the psychodynamic approach enables us to understand the essential dynamics of this phenomenon and to analyze in-depth an object relations perspective instead of evaluating only symptoms and interventions.

Key Words: hysteria, object relations, separation anxiety.

¹ 1Dr. Öğr. Üyesi, Nişantaşı Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, bahar.akoglu@nisantasi.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-1457-2531

² Psikolog, Nişantaşı Üniversitesi, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisi, merveeciltas@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3917-7175

Giriş

Psikanalitik çalışmaların temeli olarak düşünülen “histeri” kavramı tıp tarihinde en uzun geçmişe sahip olmakla birlikte ilk kez Yunanlar tarafından kullanılmıştır. Kavram “histeron” kelimesinden türemiştir ve Latince “rahim” anlamına gelmektedir. 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başlarında psikanalitik yaklaşımın ortaya çıkmasıyla birlikte tedavilerde psikolojenik bir yaklaşım ortaya koyulmuştur. Bu yaklaşımda öne çıkan ilk isim Mesmer olmuştur. Mesmer ağrıları olan vakalarda mıkınatıs tedavisi uygulamış ve bu tedavinin trans benzeri bir deneyime yol açtığını keşfetmiştir, bilim çevrelerince eleştirilen bu yöntem Viyana’da oldukça popüler bulunmuştur. Öte yandan Charcot ve ekibinin trans deneyimleri üzerine çalışmaları hipnoterapi uygulamalarının da başlamasını sağlamıştır, bu ekip tıbbi olarak açıklanamayan fiziksel semptomların görüldüğü histeriye hipnozla tedavi etmeye çalışmış ve çabalar neticesinde bilinçdışı ve disasiyasyon gibi durumların da keşfi sağlanmıştır. Bu çalışmalardan etkilenen Freud ise psikojenik akımın en önemli temsilcisi haline gelmiştir (Papiasvili ve Mayers, 2013).

Psikanaliz histeriyi anlama çabaları ile ortaya çıkmıştır. 19.yy’ da nörolist Charcot’un histeri üzerine görüşleri Freud’u öylesine etkilemiştir ki Freud ilk oğluna bu bilim insanının adını vermeyi uygun bulmuştur. Freud Carcot’un tespitlerinde cinselliğin ön plana çıktığını fark etmiş, onun karşı çıkışlarının çok önemli olduğuna vurgu yapmıştır. Freud ünlü Anna O. vakasında gördüğü histerik semptomlar üzerinde çalışırken bilinçdışı fantezinin varlığını da keşfetmiştir (Fenichel, 1945).

Histerinin kavramsallaştırılması konversiyonlar üzerinedir ve histerinin nedeninin yasaklanmış ve söylenmemiş cinsel fantezi olduğu ifade edilmiştir. Bu açıdan çok eski dönemlerden beri erotik yönelişleri bastırmayı öğrenen kadınların, bu zorlayıcı biyolojik gücü tam manasıyla kontrol altına alamayacakları ve yönü değişen cinsel dürtünün histeriye yol açacağı, itkinin konversiyona dönüşeceği belirtilmiştir (Freud, 1999).

Histeri sıklıkla konversiyon bozukluğu, kişilik bozukluğu, kişilik özelliği, kolay heyecanlanan kadın hastaları tanımlamak için kullanılmıştır. Freud histerik yapılanması olan kadınlarla çalışması neticesinde kadınlarda evrensel bir penis hasedi olduğunu ifade etmiş, hastalarının rüyalarındaki fallik imgelere vurgu yaparak, annenin güçsüzlüğü ile penissizliğin eş tutulduğunu belirtmiş, kız çocuklarda iğdiş edilme kompleksinin varlığına ve karşı cinsiyetin organı gibi bir şeye sahip olma isteğinin bu karakter oluşumunda etkili olduğuna değinmiştir (Freud, 1932). Klein’a göre mesele, kız çocuğunun penisten mahrum olması değildir, asıl mesele penisin gücünü elde etmek için çocuğun babayla girdiği rekabette saklıdır. Nesne ilişkileri teorisyenleri ve Freud’u savunan diğer psikanalistlerin çoğu bu bağlamda histeriyi farklı şekilde yorumlamış ve sınır-durum bozukluğa daha yakın bir bakış açısıyla ele almışlardır. Forebrain (1952) histerinin psikoza karşı bir savunma olduğunu, ödipal meselelerden önce ve nesne ilişkilerine bağlı geliştiğini öne sürerken, Laphlance (1974) histeriyi sınır-durum bir kişilik yapısı olarak konumlandırmıştır. Kernberg (1984) de histeriyi ödipal dönem öncesinde gelişen bir kişilik yapısı ve sınır-durum patolojilerinden biri olarak ifade etmiştir (aktaran, Yarom, 2005).

Histerik kişilik tipi sıklıkla kadınlarda görülse de erkeklerde de karşımıza gelebilmektedir. Analitik yönelimli terapistler, histerik kişilik yapılanması gösteren bireyleri sıklıkla nevrotik bir yelpazede bulunan kişiler olarak değerlendirmişlerdir, bunun nedeni histerik kişiliklerin davranışlarının arka planında yatan savunmaların sıklıkla olgun savunmalar olmasıdır (McWilliams, 2016). Psikanalitik yaklaşımda pek çok düşünür histeri kişilik yelpazesindeki farklılaşmaya dikkat çekmektedir (Baumbacher ve Amini,1980). Alanyazında Millon ve arkadaşları (2004) histerik karakter örgütlenmesinin sınır-durum patolojiye daha yakın görülmesinden ve bu durumun tartışmaya açık olduğundan söz etmiştir. Öte yandan histerik yapılanmada saplanmanın oral dönem ya da ödipal döneme bağlı farklı düzeylerde işlevselliğe yol açabileceği de gündemdedir. Bu açıdan Kernberg (2004) histerik karakter ve histriyonik karakter arası farklılık olmasına dikkat çekerek, işlevselliğin histriyonik yapılarda düşük olduğunu ve immatür bir doğalarının olduğunu, öte yandan histerik karakterlerde ise işlevselliğin daha iyi düzeyde olduğunu belirtmiştir. Bir başka çalışmada ise Zetzel (1968), ödipal fiksasyonu olan iyi histeriklerin varlığına dikkat çekerek, oral dönem fiksasyonu olan histeride ilkel mekanizmalara, işlevselliğin zayıf olabileceğine vurgu yapmıştır (aktaran, Millon vd., 2004).

Histeri ve Histriyonik ayrımı ise, nevrotik düzey ve sınır düzey ile bağlantılı da açıklanmıştır (Kernberg, 2006). Bu bağlamda histerik kişiliklerde kimlik bütünlüğünün varlığına dikkat çekilmiştir. Nevrotik düzeyde histeriklerin karşısındakinin ve kendisinin ayrımını bilinç düzeyinde gerçekleştirebildiği ve temel savunmanın ‘bastıma’ olduğu belirtilmiştir. Böyle kişiliklerde ise hemcinslere karşı belirgin bir haset ve rekabet olduğu gözlenmektedir. Histriyonik kişiliklerde ise; kimlik bütünlüğünden yoksunluğa vurgu yapılmış, bölme savunmasının merkezde yer almasına dikkat çekilmiştir (Akhtar, 2009). Kernberg (2006) bu noktada histeride gelişen süperegoya ve cinsel ilişkide güçlük yaşamaya vurgu yapmıştır. Bir yarış içinde olan histerik yapıların evli ya da başka bir kadınla ilişkisi olan erkek bireylerle ilişki kurmak istediklerini belirterek, ilgi odağı olma arzularını ve onay ihtiyaçlarını ise histeri ve histriyonikte benzer noktalar olarak ele almıştır.

Söz konusu tartışmalar neticesinde Freud (1925 a, 1932) ve birçok analist (Marmor, 1953; Hollender, 1972) histeride oral ve ödipal meseleler olmak üzere iki ayrı saplanmanın bulunduğunu belirtmişlerdir. Freud (1931) histerik kişiliklerin oral nitelikli kaynaklara, sevgiye, ilgiye ve erotik yakınlığa derin bir gereksinim duydukları bildirilmiştir. Bu bağlamda hassas ve aç olan küçük bir kız bebekliğinde özellikle onu yanıtlayan anaç bir bakıma gereksinim duymaktadır, bu küçük kız kendisini uygun düzeyde güvende, doymuş ve değer verilen biri olarak hissettiremeyen annesi hakkında hayal kırıklığı yaşamaktadır ve anneyi değersizleştirerek anneden ayrılmayı başarabilmektedir. Karşılanmamış veya sık sık kesintiye uğramış oral dönem ihtiyaçlar, ödipal dinamikleri güçlendirecek şekilde özellikle yoğun sevgi duygusunun, oldukça heyecan verici bir nesne olan babaya yöneltilmesine neden olmaktadır; fakat anneye olan ihtiyaç sürmektedir. Yaşanan ikilemler kız çocuğunun ödipal düzeyde yaşadığı saplanma nedeniyle erkekleri güçlü ve heyecan verici olarak görmesine yol açmaktadır.

Günümüzde histerik kişilik özellikleri olan bireyler, immatür özellikler gösteren, tiyatral bir şekilde ilgi bekleyen, çevrelerine karşı sürekli olumlu bir izlenim verme çabasında olan kişiler olarak tanımlanmaktadır (Koroğlu, 2014). Histerik kişilik, sürekli tatmin ve onay arayışı içinde olan, duygularını aşırı göstererek dramatize eden, duygusal hallerinde hızlı geçişler olan, eleştiriye karşı son derece duyarlı, uygunsuz şekilde kışkırtıcı davranışlar gösteren, teşhirci, ilgi merkez olmaya yoğun ihtiyaç duyan, hayal kırıklıklarına karşı düşük toleransı olan bir kişilik yapılanması olarak ifade edilmektedir (APA, 2013). Alanyazında histerik karakterlerin yardım taleplerinin ve dikkat çekme arzularının yoğunluğuna vurgu yapılmakta ve bu kişiliklerin davranışlarının da bu ihtiyaçlara göre geliştiğine dikkat çekilmektedir. Öte yandan histerik özellikleri olan kişilerin ne kadar yoğun duygulanım gösterebilirler de duygusal açıdan aslında sığ oldukları da belirtilmektedir (Koroğlu, 2014). Histerik kişilik örgütlenmesinin en güçlü belirtisi aşırı dramatik oluş ve kendilik sunumudur. Slavney (1987) bu açıdan histeride tanı koyma ve semptomları ayırt etme ile ilgili, özellikle kendini iyi dramatize etme, duygusal değişkenlik ve baştan çıkarıcılık noktalarına dikkat çekmiştir. Öte yandan değersizlik, çocuksuluk ve konversiyon semptomları görece olarak daha az önemli görülmüş; ancak fark edilen nitelikler olarak belirtilmiştir (Beck ve ark., 2008).

Olgu Sunumu

28 yaşında kadın hasta olan A. üniversite hazırlık sınıfı öğrencisidir. A. Hanım psikolog tarafından yapılandırılmış psikodinamik görüşme tekniği ile değerlendirilmiştir. Psikolog doktor süpervizyonu eşliğinde psikodinamik formülasyon yapılmış ve histerik kişilik olduğuna karar verilmiştir. Tedaviden beklentisi sorulduğunda, “partnerimden ayrıldığımda kendimi güçlü hissetmek istiyorum.” yanıtını vermiştir.

A. Hanım evli birisi ile ilişki yaşıyor olması ve bundan dolayı yaşadığı suçluluk duygusu, partnerden ayrılmakta güçlük çekmesi, ayrılık dönemlerinde yoğun kaygı ve öfke belirtileri göstermesi gibi şikayetlerle psikoterapiye başvurmuştur. İlk görüşmede genel sosyodemografik bilgiler, başvuru sebebi, ailesel, akademik, çocukluk öyküsüne dair bilgiler toplanarak tanı formülasyonu oluşturulmaya başlanmıştır. Ruhsal durum değerlendirilmesinde, genel görünümde öz bakımı iyidir, giyim tarzının ise yaşına uygun olduğu görülmüştür. A. Hanım seansın ilk 10 dakikası ceketini çıkarmadan sandalyenin ucunda oturmuş, her an gidecek gibi bir izlenim vermiştir. Düşünce içeriğinin görüşme boyunca kaygılı olduğu anlaşılmıştır. Konuşmasında ise, ses tonunun ağlamaklı olduğu, duygulandığında immatür bir görüntüye büründüğü fark edilmiştir. Konuşması akıcı, yanıt süresi hızlıdır. A. Hanım’ın görüşmede kendisini ifade ederken sık sık duygulanımın yoğun olduğu, aynı zamanda bu anlarda duygu geçişlerini hızlı şekilde yaşadığı gözlenmiştir. Duygu durumunda depresif özellikler belirgindir; fakat bu özellikler özellikle partnerden ayrılma, iş ve okul yaşamında sorumluluk almak gibi durumlarda şiddetlenmektedir. Psikiyatrik tanı kategorilerinde duygu durum ve anksiyete bozukluklarının birlikteliği sıkça rastlanan bir durumdur.

A. Hanım'ın aile öyküsü alındığında; babasının birkaç yıl önce vefat ettiği, annesinin ise sağ olduğu öğrenilmiştir. Babası annenin ikinci evliliğidir. A. Hanım, planlanmamış bir bebek olduğunu söylemiştir, annesi ona hamile olduğunda babası yurtdışındadır. Annesinin doğum için yeterli parası da bulunmamaktadır, akabinde annesi doğum yaptığında da eşi yanında yoktur. Bu açıdan A. Hanım'ın yaşamında; mağdur, zayıf ve yalnız bir anne imgesi söz konusudur. A. Hanım bebekken zatürre olmuş; ancak kimliği çıkartılmadığı için sütannesinin çocuğunun kimliği ile hastaneye yatırılmıştır. Çocukluğunda da sık sık ona süt annesi bakmıştır, bu açıdan yaşamın ilk yılındaki oral tedarikleri karşılayan nesnesi sütannesidir (sütanesi bir yıldır kanser tedavisi görmektedir ve terapi sürecinde vefat etmiştir). A. Hanım, sütannesinin başka çocukları da olduğu için, bebekliğinde onu rahatlatan, cömert memeyi sürekli bir öteki ile paylaşmak zorunda kalmıştır. Öte yandan tüm güçlü kontrol girişimi memeye her an erişemediği ve memeye eş duymusal birlikteliği sağlayamadığı için kesintiye uğramıştır. A. Hanım, çocukluk yaşamında ise annesinin sık sık onu ablalarına bırakıp şehir dışına çıkan, akraba ziyaretlerinde bulunmayı seven biri olduğunu belirtmiştir. Millon (2014) hipotezinde histerik yapılanmaların ailelerinde ebeveynlerin kendilerini odaklanmış olduğunu belirtmiştir. A. Hanım'ın çocukluğunda yaşadığı ihmal ve süreksizlik barındıran nesne ilişkileri kaygılı bağlanma örüntüsünün de temel noktalarını oluşturuyor gibi görünmektedir. A. Hanım tıbbi öyküsü alındığında, çocukken fiziksel bir hastalığı olduğunu ifade etmiş, hastalığın verdiği görünümünden dolayı utanç yaşadığını ve kendisinin kusurlu ve çirkin biri olduğuna inandığını söylemiştir. Yetişkinlikte romantik ilişkisini sonlandırmaya karar verdiği dönemlerde depresif eğilimler içinde olması ve suçluluk ile öfke duygularını yoğun yaşaması “kötü kendilik” algısının ipuçları olarak görülmektedir.

Savunma Mekanizmaları

Savunma mekanizmaları, bireylerin kendilerini rahatsız hissettiren durumlardan, davranışlardan, düşüncelerden korumak için kullandıkları psikolojik hamleler olarak tanımlanmaktadır. Savunma düzenekleri açısından histerik karakterler, gücü esasen bir erkek özelliği olarak değerlendirdikleri için özellikle güçlü erkeklere karşı beğeni duymakta, erkeklerle yakınlık kurarak yeterlik duygularını ve öz saygılarını artırmaya çalışmaktadırlar (McWilliams, 2016). A. Hanım' da böyle bir tutum içindedir; ancak erkekleri varsayılan üstünlüklerinden dolayı da cezalandırmakta, erkeklerin elindeki güce erişmek için idealizasyonu kullanmakta, bunun için kadını oyunlara başvurmaktadır, bilhassa öznel açıdan zayıf hissedenlerin bu stratejileri kullandıkları dikkat çekmektedir. Her birey duygusal açıdan güvenilen kişilere özel bir güç ve değer atfederken, ayrılma bireyleşme döneminde sorun yaşayan kişiler ise karşısındakini aşırı değerli konumdan aşağıya doğru çekmektedir (Akoğlu, 2022).

A. Hanım, bastırma, cinselleştirme, gerileme, bölme gibi savunma mekanizmalarını da kullanmaktadır. Bastırma, histeride en temel zihinsel süreç olarak görülmektedir, bu bastırmayı kaldırmak birincil bir terapötik görevdir. Dinamik yönelimli tedavilerde bastırılmış anıların ortaya çıkartılması ve hastanın geçmişine yönelik belli bir kavrayış geliştirmesi için çalışılmaktadır. A. Hanım cinsel enerjisini ifade etmek ya da yüceltmek yerine bloke ettiğinde işlevsiz bir çözüme ulaşmaktadır. Öte yandan “bastırılmışın geri dönüşü” sıklıkla

görülmektedir, öyle ki baştan çıkarıcı şekillerde davranarak yakın ilişkisinde var olmaktadır. Partneri ile etkileşimini sürdürse bile hem korkutucu nitelikteki cinselleştirici nesneyi memnun etmek, hem de davranışlarının sonuçlarına ilişkin suçluluk duygularını hafifletmek için çeşitli hamlelerde bulunmaktadır.

A. Hanım güvensiz olduğunda, reddedilmekten korktuğunda, bilinçdışı suçluluk ve korku duygularını uyaran zorlayıcı durumlarla karşılaştığında çocuksu bir hale gelerek regresyon yaşamaktadır. Öte yandan romantik ilişkilerinde eyleme koyma savunmasını kullanmakta, savunması karşı fobik bir nitelik taşımakta, bilinçdışı olarak korktuğu durumlara doğru hareket etmektedir. Otorite figürü yerinde olan partnerinin gitmesinden korkarken, onu kendisini terk etmesi için kışkırtmaktadır.

A. Hanım'ın terapi sürecinin başından itibaren otorite figürlerle ve partnerleriyle ilgili iyi-kötü ayrımı yapması ve bu ayrımların sürekliliği dikkat çekmiştir. Romantik ilişkilerinde, tanıştığı kişi ile ani bir yakınlaşma yaşayan A. Hanım, bir iki hafta içinde "bu insan kötü biri, beni üzecek; kim iyi, kim kötü bilemiyorum" düşünceleri içinde ilişkilerini aniden bitirmektedir. Terapi süresince partnerinden bu şekilde altı kez ayrılmıştır.

A. Hanım'ın anne imgesi; zayıf ve etkisiz bir nesne iken, babası ise sürekli evden giden terk eden bir nesne konumundadır, zayıf, çaresiz ve çocuğunun ihtiyaçlarını ikinci plana atan anne ve evden uzak baba imgesi kendisinde tüm güçlü nesneye aşırı gereksinim oluşmasına yol açmıştır. Buna benzer istikrarsız yaşam olayları kişinin erken gelişimsel döneminde tüm güçlülük duygusunu kuramamasına neden olmuştur. A. Hanım bu nedenle yetişkinliğinde kendi tüm güçlülüğünün onaylanması ve kabul edilmesi için fazlaca çaba harcamakta ve telafi edici düzeneklerle çıkmaza girebilmektedir.

Çocukluk yaşamında eve gelip sürekli giden baba imgesi ve anneye bağlanma süreci, genel olarak sürekliliği olmayan nesne ilişkileri, borderline düzeyde bir histerik yapılanmanın temelini oluşturmaktadır. Tüm güçlü ve ayrı kaldığı babasının onu terk edişleri gibi o da partnerinin sürekli kendisinden ayrılmasını sağlayarak ya da partnerini terk ederek sağlıklı ayrılma ve yeniden yakınlaşma örüntülerini içeren çocukluk yaşantısındaki döngülerini tekrar etmektedir. A. Hanım idealleştirilmiş nesneye ihtiyaç duymakta ve bu durum onda kaygı yaratmaktadır; ancak nesneyi değersizleştirirse kaygısıyla başa çıkabilmektedir, ya da kendini kötü biri olarak değerlendirirse kontrolde hissedebilmektedir. Belli bir süre sonra ise yeniden nesneye yakınlaşmaktadır. Tüm güçlü olma ve değersizleştirme, idealleştirmenin bir parçasıdır. Bu mekanizmaların kullanımı ile ilgili gözlemlerde, borderline düzeyde ego gelişimi olan vakaların idealleştirilmiş nesne ile yapışık bir ilişki kurma arzusunda olduğu belirtilmiştir (Kernberg, 1985). Bir yandan da tamamen tüm güçlü kendiliğini bağımsız şekilde kurmak istemektedir. Her iki noktada da idealize edilen "iyi" ve "çok kötü" konumlarının mevcudiyeti, bu mekanizmanın bölme ile ilişkili olduğunun işaretidir. Alanyazında histerik karakterlerin ilişkilerinde romantik bakış açılarının kısa sürede paramparça oluşuna, ayrılıklardaki dramatik sonlara dair belirtilere dikkat çekilmiş ve bu kişiliklerin öfkeyle, çatışmayla, anlaşmazlıklarla nasıl başa çıktığının terapide ele alınması gerektiği vurgulanmıştır, bu bağlamda klinisyen dramatik öfke patlamalarının işaretlerine dikkat etmelidir (Beck, 2013).

Kendilik

Kernberg (1985), “Ben” in gelişmesi ve bütünleşmesinde en önemli noktanın erken dönem ve sonraki içe atım ve özdeşleşmelerin sentezi olduğunu belirtmektedir (Kernberg, 1985). Ben’in güvenliğinin pekiştirilmesi için ilksel bir ayırma ile güçlü bir ben duygusu gelişmektedir. Erken “ben” in bütünleşmemesi halinde, bebek iyi nesne-kötü nesne arasında değil; idealleştirilmiş bir nesne ile çok kötü bir nesne arasında bölme yapıyorsa bu durum zulmedilme kaygısının güçlü şekilde yaşandığının işaretidir (Akoğlu, 2022). Böylesi durumlarda kaygı sevme yetisinden daha fazladır. İyi nesneyi tam olarak kuramayan kişiler sürekli bir idealleştirme ihtiyacı yaşamaktadırlar, bu bağlamda danışanın meme ile olan ilk ilişkisi ve cimri ile cömert memeyi birleştirme kapasitesinin tam gelişmediği görülmektedir.

A. Hanım küçük, korkmuş ve eksiklikleri olan bir çocuğun kendilik duygusunu deneyimlemektedir, partneri onun için bir güvenlik adası gibidir. Histerikler kendi içsel yaşamlarını çok az odaklanarak kendilerini temel ve diğerlerine de bağlı biri olarak görürler. Öte yandan sıklıkla kendilik bilgisinden kaçınan bu bilgilerle nasıl başa çıkacağını bilemeyen yapılar olduğuna da dikkat çekilir (Beck, 2013). A. güçlü hissettiğinde de bir erkek gibi hissetmektedir ve bu duygudan biraz korkmaktadır. Bunun yanında kişisel alanların işgal edilmesinden ve sömürülmekten korktuğu için kendini korumaya yönelik bir savunma olarak evli bireyleri seçmekte, bu sayede işgal edilmekle ilgili kaygılarını regüle etmeye çalışmaktadır. Partnerinin evli oluşunu normalleştirilmesi ve partnerinin eşine yönelik empatiden uzak eğilimi zayıf bir üst benliğe işaret etmektedir. Freud’a göre; ödipal dönemde erkek çocukta iğdiş edilme korkusu ile güçlü bir üstbenlik gelişebilirken, kız çocuğunun bir cinsiyetinden ötürü sadece sevgiyi kaybetme tehdidi yaşadığı (Erdem 2014) zaten iğdiş edilmiş olduğunu düşünmesinden ötürü ödipal nitelikte ilişkiye girerek her iki ebeveyni içselleştirememenin verdiği çatışma ile sağlam bir üstbenlik gelişmediği belirtilir (Ciğercioglu 2014).

Tartışma

Literatürde histerik olguların psikodinamik formülasyonu ile ilgili makaleler kısıtlıdır. Bu açıdan kişilik organizasyonlarına yönelik psikodinamik formülasyonu içeren kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu olgu analizi histerik karakterin nesne ilişkileri bağlamında temel psikodinamiklerinin analizi ile immatür duran davranışlarını daha sistematik ele alınmasına katkı sağlamaktadır.

Psikanalitik nesne ilişkileri kuramları, kişilik gelişiminde erken dönemde gerçekleşen nesne ilişkilerinin rolünü incelemektedir. Erken çocukluktaki içselleştirilmiş nesne ilişkileri ilerleyen yaşantıdaki çatışma ve aktarımlar için temel olarak görülmektedir (Kernberg, 2004). Klein, çocuğun en baştan beri içgüdü tatmini içinde nesne ve ilişki arayışında olduğunu belirtmiş ve ilk süreçlerin önemine vurgu yaparak, oral dönemin önemine dikkat çekmiştir. Klein için iyi nesne olan anne memesi, ben çekirdeğini oluşturmaktadır (Akoğlu, 2022). A. Hanım’ın ilk nesne ilişkileri açısından öyküsü ele alındığında, sütü veren nesne ile bakım veren nesne farklıdır ve her iki nesne de devamlılık sunmamaktadır. Klein’ a göre bebek anne

memesinin sınırsız süt ve sevgi verebileceğine ama memenin kendini doyurması için bunları kendisine vermediğine inanmaktadır. Bu durum “tükenmez meme fantezisi” olarak tanımlanır. Memeden yoksun olan ve onu cimri meme olarak gören bebek nefret duygularını bu kötü memeye yönlendirir (Klein, 1957). Millon ve arkadaşları (2004) bu konuda oral fiksasyonu olan histrionik yapılanmalarda, aile yaşantılarında annelerinin sıklıkla yetersiz, soğuk tutumları olduğuna da dikkat çekmişlerdir. Böylesi durumlarda kız çocuğunun korku duygusunun yoğunluğuna, izolasyonuna ve onay alamayışına vurgu yapmışlardır. Söz konusu tutumlar ve gelişen duygular neticesinde kız çocuğu yeni bir bakım kaynağı bulma arzusunun girecektir. Bu yolda, anneyi değersizleştirerek kaygısıyla baş edecek ve babaya yönelerek normal feminen özdeşleşmeyi kabul etmeyecektir. Bu açıdan kız çocuk için erkekler daha güçlü ve heyecan verici bir nesne olurken, kadınlar zayıf ve muhtaç olarak algılanacaktır, bundan ötürü kız çocuk artık enerjisini babadan gelecek dikkat ve onaya yöneltecektir. A. Hanım’ın annesinin çocukluğundaki şehir dışı seyahatleri kendisini değersiz hissetmesine yol açmış ve yüksek düzeyde hayal kırıklığı duygusuna neden olmuştur. Bu bağlamda danışanın yaşantısı Millon ve arkadaşlarının aile yaşantısındaki eksiklere vurgusu ile açıklanabilir. A. Hanım, yetişkinlikte hayal kırıklığına karşı düşük tolerans göstermekte, bunu deneyimlememek için “hangi erkek iyi, hangi erkek kötü bilmem lazım; yoksa acı çekerim” diyerek bölme savunması ile tehdit algısıyla başa çıkmaktadır. Klein, çocuğun iyi meme ve kötü meme algısındaki ayrımın penis için de geçerli olduğunu belirtir. Klein penise duyulan haset meselesinde Freud’la benzer görülse de, bunu sahip olma fantezisinden çıkarıp cinsel bir psikolojik sürece bağlamakta; öte yandan meme ile penise benzer misyonlar da yüklemektedir. Danışan A. nın ilk nesne ilişkilerinde sütü veren ve esirgeyen olmak üzere iki meme olduğu unutulmamalıdır. Kilborne (2014) kıyaslamının ve memeden kasıtlı biçimde eksik bırakılmanın hasetle ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Danışan, baba imgesinin yokluğu nedeniyle, yetişkinlikte otorite figürlerine karşı daha fazla yakınlık gösterme eğilimindedir, bu durum onun özyeterlik duygusunu arttırmakta ve türetilmiş bir özsaygı sağlamaktadır, bir başka deyişle “bu tüm güçlü kişi benim bir parçamdır” demektir. Kişinin kendisine katmak istediği öğelerin bir yansıması olarak haset gelişimi bu noktada kaçınılmazdır. Kernberg (1985) idealizasyonun dış nesnelerin kişinin kendi “ben” ini kötülüklerden koruyacak, hatta kendi saldırganlığının bile yıkamayacağı şekilde “iyi” olarak görülmesinin kişinin güvende hissetmesi açısından işlevli olduğunu belirtmiştir. Bu mekanizma tüm güçlülüğü beslemekte ve korumaktadır (Kernberg, 1985). Literatürde Akyüz (2018) yapılan aşırı idealizasyonun, gerçeklikten uzak güç ve büyüklük arzularına zemin hazırladığını belirtmiştir. Öte yandan danışan otorite figürü cezalandırmakta, onu sık sık terk etmektedir ve onun yaşamına girip çıkan kadınları aşırı düzeyde düşünmektedir. Tüm güçlü olma arzusu ile partnerinden sadakat görmek ve onun için özel ve vazgeçilmez olmak isteyen A. Hanım, “benimle farklı, kimseyi benim gibi sevmedi” demekte; ancak nesne istenilen karşılığı göstermediğinde, nesneyi tamamen değersizleştirerek terk etmektedir.

A. Hanım ayrılma-bireyleşme-yeniden yaklaşma döngülerini sürekli yaşamaktadır, bu döngünün içinde kalmış duygusal ilişkisinde tüm güçlülüğün manipülasyon şeklinde kendini gösterişi belirgindir. Masterson ayrılma-bireyleşme döneminde problem olduğunda kişinin tüm

güçlü nesnelereyle bağımlı koruma gayretinin sürdüğünü belirtmiştir (Akoğlu, 2022). Alanyazında gerçekleştirilen bir olgu sunumunda da vakalarda ayrışma-bireyselleşme konusuna dair gelen gündemlerin ve bölme savunmasının fazlaca kullanımının oral dönem meseleleri düşündürdüğü bir konu olduğu belirtilmiştir (Canpolat, 2017). Danışan A. partnerinden ayrıldığında hem korkmakta, hem de cinsel enerjisi yaygın bir sınırlılık hali yaratmaktadır, libidinal yatırım yaptığı nesne gittiğinde ya öfkeli ya da depresif olmakta, elde edemediği cinselliği ikincil kazançlarla telafi etmektedir. Bunun yanında yalnızlık hissettiğinde “barışmalıyım, baş edemem” şeklinde düşünmekte, birleştiğinde ise “terk etmeliyim” şeklinde yeniden yakınlaşma krizi yaşamaktadır. Bu durum onun zayıf ve tutarlılıktan uzak bir kendilik yapılanmasını göstermektedir. Nesneden bağımsız ve güçlü olma arzusu ile nesnenin onun bir uzantısı olarak devam etmesi arasında sıkışmaktadır. Literatürde de histerik kişiliklerin “ben yetersizim ve kendi başıma hayatımı idare edemem” düşüncesinin belirginliğine ve bu inançlara sahip kişilerde depresif semptomların varlığına vurgu yapılmaktadır (Beck ve ark., 2008). Lacanyen yaklaşımda bu noktada gelişen fantezinin varlığına dikkat çekilmiş, bebeğin anneden ayrılmaya ve nesne kaybına tepki geliştirdiği belirtilerek, histerik karakterin fantezisinde, ayrılma deneyimiyle kendisini *ötekinin kaybettiği* olarak hayal ettiğini; ancak bu sayede ayrılık deneyimi ile baş edebildiğini vurgulamıştır. Ayrılma sürecinde bebek, kendisinin kaybını annesinin kaybı üzerinden anlamlandırmaktadır ve annesi için “eksilen nesne” olmaktadır (Fink 1997). Bu açıdan nesnesini, kendisi olmadan eksik görmekte, bir nevi kendisini o eksikliği tamamlayan “kayıp nesnesi” olarak konumlandırmaktadır (Gessert, 2014). Süreç içinde ödipal dönemin başlaması ile anne-baba-bebek üçgeni kurulmakta ve bebeğin nesnesini tamamlama girişimi babaya yöneltilerek sürmektedir. Söz konusu girişim yetişkinlik yaşamında da histerik karakterin erkek partnerleriyle yeniden oluşturularak, eski strateji tekrarlanmaktadır. Histerik karakter daima nesnesinin arzusuna yönelik merak doludur ve ötekinin kaybettiği ve arzuladığı o belirli nesne olmaya çalışır (Fink, 1997). Bu açıdan histeride arzu nesne olmaya dikkat çekilmiş, ulaşılamaz arzu nesnesi olma, bir şekilde kaybedilen, tamamlayan o nesne pozisyonunda kalma gayretine dikkat çekilmiştir (Eyers, 2012). Danışan A. da ötekinin kaybettiği olma pozisyonunu yetişkinlikte sıkça ayrılık kararı olarak sürdürmüştür.

Danışanda ödipal düzlemde annesiyle özdeşleşirken, rekabet de ederek ödipal çatışmayı çözüme ulaştırma gayreti görülmektedir. Annesinin onu bırakıp sürekli seyahate çıkmasını partnerini terk ederek yeniden canlandırmaktadır. Aynı zamanda annesi babasının ikinci eşidir, öte yandan evli olmalarına rağmen anne, babasının iş yaşamından dolayı sürekli yalnızdır, anne geçimini sağlayacak içsel ve dışsal kaynaklardan da yoksundur. Pasif, mağdur ve ikinci evlilikteki eş rolündeki anne imgesi A. Hanım’ın annesiyle özdeşim noktalarıdır. Özdeşim nesnesiyle rekabeti, sürekli evden giden baba imgesinin yerine geçen ve evli olsa bile onu terk etmeyen partneri ile ilişki yapılanmasında kendini göstermektedir.

A. Hanım otorite figürlerinin kendisine güven teşkil ettiğini belirtmiş ve kendinden yaşça büyük, evli erkeklerle birlikte olma arzusunu dile getirmiştir. Ödipal saplanmaların görüldüğü partner seçimlerinde babanın A. nın çocukluk yaşamındaki yokluğu ile şimdi ve burada babasının vefatı ile nesnenin yitimi, erken dönem giderilmeyen ihtiyaçların yetişkinlik yaşamına yansımalarıdır. Bu durum, çocukluk dönemindeki istikrarsız ve gerektiği kadar güven

teşkil etmeyen nesne ilişkileri tasarımlarının bir sonucudur. Klein ödipal dönemde kız çocuğun anne memesine olan hasedinin babanın penisine aktarması durumunda bu ikinci nesneyle sağlam bir ilişki kurulmadığını ve annenin babanın penisine sahip olması sebebiyle kuvvetli bir Oidipus rekabetinin geliştiğini bildirmiştir. Kız çocuğun yetişkinlikte erkeklerle ilişkilerde edindiği başarı bu açıdan aslında diğer kadına karşı zafer kazanma şekline dönüşmektedir. Bu bağlamda haset duygusu karşı cinsiyetin sahip olduklarını edinme ve aynı cinsiyetten olan kişilerin sahip olduklarını bozma isteği uyandırır (Klein, 1957). A

A. Hanım'ın yakın ilişkilerdeki davranışları, sürekli yaklaşma-uzaklaşma şeklinde çatışmalı ilerlemektedir. Partneriyle başka kadınları bir arada düşündüğünde terk edilmek ve aldatılmakla ilgili tehdit algısı bulunmaktadır; ancak partnerinin karısını terk etmesi gibi bir arzusu yoktur, aslında üç kişilik olan bu ilişki ödipal saplanmanın bir işaretidir. Partnerinin eşine karşı olan bağına ilişkin yaklaşımı danışanın ilk nesne ilişkilerine yönelik anneye ilgili bilinçdışı suçluluk duygusunu ve anneyi terk deneyimine karşı koruma arzusunu düşündürmektedir.

A. Hanım'ın sütannesi bir yıl önce kanser tanısı almış, dolayısıyla bir yas süreci o dönem başlamıştır. Birkaç yıl önce ise babasını ani bir ölümle kaybeden A. nın babasının ardından çevresindeki güç figürleriyle ilişki kurması dikkat çekicidir. A. Hanım'ın başkasıyla evli olan bir partnere yönelimi, nesne ilişkileri açısından ilk ilişkisi olan memenin başka bir bebeğin annesine ait olmasının yetişkinlikte tekrar edilmesi olarak da açıklanabilir. Ardından babanın vefatı, danışanın güç figürlerine yakınlaşma eğilimini şiddetlendirmiştir.

Sonuç olarak, vakanın dinamik öyküsünün değerlendirilmesi neticesinde, kişilik organizasyonun hem oral hem ödipal düzeyde olduğu ve ego gelişiminin sınır düzeyde olduğu görülmüştür. İmmatür ve matür savunma düzeneklerini kullandığı, kendilik ve nesne bütünlüğünün yeterince gelişmediği anlaşılmıştır. A. Hanım'ın tedavi sürecinde özellikle bastırma ve bölme savunma mekanizması çalışılmış, bütünlüklü kendilik ve öteki algısının oluşumunun kazanılması ve olumsuz duygularının regülasyonu için tedavisi sürmüştür.

Kaynakça

- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Washington, DC: Author.
- Akoğlu, B. (Ed.). (2022). *Aynası kırılan narsisist*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Akhtar, S. (2009). *Ağır kişilik bozukluklarının tanı ve sağaltımı için başvuru kitabı*. (M. Alkan, C. Gürdal, Çev.). İzmir: Odağ Psikanaliz ve Psikoterapi Yayınları.
- Akyüz, C. (2018). Nesne İlişkileri Kuramı Çerçevesinden Sınır (Borderline) Kişilik Örüntüsüne Bakış: Vaka Örneği ile Temel Savunma Mekanizmalarının Yorumlanması. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 5 (3), 1-20
- Baumbacher, G., & Amini, F. (1980). The hysterical personality disorder: a proposed clarification of a diagnostic dilemma. *International Journal of Psychoanalytic Psychotherapy*, 8, 501-532.
- Beck, A. T., Freeman, A., Davis, D. D., Yalçın, Ö., & Akçay, E. N. (2008). *Kişilik bozukluklarının bilişsel terapisi*. Litera.
- Canbolat, F.(2017). Nesne İlişkileri Kapsamında Freudyen Konseptler üzerine bir Literatür Taraması: Oral Saplanımlı bir Histeri Vakası ve Terapi Süreci. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 4(2), 24-36.
- Ciğercioğlu, B. (2014). “Melanie Klein Kuramında Dişil Konum: Nesne Değişiminden Simgeleştirmeye Giden Yolda Baba İşlevi” Der. M. Işıl Ertüzün, Baba İşlevi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Eyers, T. (2012). *Lacan and the Concept of the “Real”* (ss. 96-103). New York: Palgrave MacMillian.
- Erdem, N. (2014). “Freud’un Kuramında Baba İşlevi,” Der. M. Işıl Ertüzün, Baba İşlevi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Fenichel, O. (1945). *The psychoanalytic theory of neurosis*. New York: Norton
- Freud, S. (1925). Some psychical consequences of the anatomical distinction between the sexes. *Strachey, trans. and ed*, 19 (253), 19.
- Freud, S. (1931). Libidinal types. *Standard Edition*, 21,215-222.
- Freud, S. (1999). *Psikopatoloji*. İstanbul: Payel Yayıncılık.
- Fink, B. (1997). A Clinical Introduction to Lacanian Psychoanalysis: Theory and Technique (ss. 3- 11). Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Gessert, A. (2014). Hysteria and obsession. İçinde A. Gessert, (Ed.), *Introductory Lectures on Lacan*. London: Karnac Books
- Hollender, M. H. (1971). Hysterical personality. *Comments on Contemporary Psychiatry*, 1, 17-24.
- Kernberg, O. F. (1985). *Borderline conditions and pathological narcissism*. Rowman & Littlefield.
- Kernberg, O. (2004). *Aggressivity, Narcissism, and self-destructiveness in the psychotherapeutic Rela: New developments in the psychopathology and psychotherapy of severe personality disorders*. Yale University Press.
- Kernberg, O. (2006). *Sınır durumlar ve patolojik narsisizm* (M. Atakay, Çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık.

- Kilborne, B. (2014). *Utancı ve haset: Görünüm kaygısı ve kem göz* (B. Erdal, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Klein, M. (1957). Haset ve şükran (O. Koçak, & Y. Erten, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Köroğlu, E. (2014). *Psiknozoloji tanımlayıcı klinik psikiyatri*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Köroğlu, E. (2014). *Psiknozoloji tanımlayıcı klinik psikiyatri*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Marmor, J. (1953). Orality in the hysterical personality. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 1(4), 656-671.
- Millon, T., Grossman, S., Millon, C., Meagher, S. ve Ramnath, H. (2004). Personality disorders in modern life (2nd ed.). Canada, New Jersey: John Wiley
- McWilliams, N. (2016). *Psychoanalytic diagnosis: Understanding personality structure in the clinical process*. Guilford Press.
- Papiasvili, E. D., & Mayers, L. A. (2013). Perceptions, thoughts and attitudes in the Middle Ages. *Abnormal psychology through the ages*, 1, 15-31.
- Slavney, P. R. (1978). The diagnosis of hysterical personality disorder: A study of attitudes. *Comprehensive Psychiatry*, 19(6), 501-507.
- Yarom, N. (2005). *Matrix of hysteria: Psychoanalysis of the struggle between the sexes as enacted in the body*. New York, NY: Routledge.